

UNIUNEA EUROPEANĂ

universitatea națională
de artă teatrală
și cinematografică
„I.L.Caragiale”

**IOSUD – UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI
CINEMATOGRAFICĂ „I.L.CARAGIALE” BUCUREȘTI**
Școala doctorală de TEATRU ȘI ARTELE SPECTACOLULUI

Proiect cofinanțat din Fondul Social European Operațional Capital Uman 2014-2020

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

ROLUL ARTEI TEATRULUI ÎN DEZVOLTAREA COMUNICĂRII COPILULUI SUPRADOTAT

Doctorand, Bianca-Cristiana HEDEȘ

Conducător științific, Prof.univ.dr.

Bogdana CREȚU

**Lucrare realizată în cadrul proiectului „Program pentru creșterea performanței și
inovării în cercetarea doctorală și postdoctorală de excelență - PROINVENT”**

Contract nr: 62487/03.06.2022 POCU/993/6/13 - Cod SMIS: 153299

BUCUREȘTI

2023

Lider:

Parteneri:

CUPRINS

Argument.....	5
Partea I. Teatrul ca formă de comunicare.....	12
Capitolul 1. Instrumentarul metodelor teatrale în contextul specific elevilor cu abilități înalte – considerații generale.....	17
1.1. Jocurile teatrale și teatralitatea.....	18
1.2. Creativitatea ca „stare modificată de conștiință”.....	23
1.3. Joc și joacă. De la moștenirea personală la abilitatea socială.....	30
1.4. Diagnosticarea supradotării.....	40
Capitolul 2. Necesitatea cultivării expresivității și capacităților sociale la copiii cu abilități înalte.....	41
2.1. Arta teatrală și tipurile de comunicări.....	44
2.2. Cultura fricii și nevoia de încredere.....	47
2.3. Măștile sociale și mecanismele teatrale.....	51
Capitolul 3. Jocul de rol – elemente definitorii și conexiuni.....	55
3.1. „Copil”, „Adult”, „Părinte” – trei aspecte ale personalității.....	60
3.2. Simbolistica spiritului ludic și creativitatea experienței.....	62
Partea a II-a. Tipare, preconcepții și paradoxuri în psihologia copilului cu abilități înalte.....	69
Capitolul 4. Supradotarea, între înzestrare nativă și talent dobândit. Ce este și cum se manifestă.....	70
Capitolul 5. Interacțiunea cu teatrul, cunoașterea și adaptarea.....	86
Capitolul 6. Dezvoltarea emoțională a copilului cu abilități înalte.....	90
Capitolul 7. Procesul de integrare în școli și societate a copiilor supradotați, facilitat de arta teatrului.....	96
Partea a III-a. Mecanismele comunicării „traduse” prin intermediul teatrului.....	103
Capitolul 8. Inteligența socială a copilului supradotat.....	109
Capitolul 9. Lacunele sistemului de învățământ în gestionarea dezvoltării copiilor cu abilități înalte.....	126

Capitolul 10. Metode teatrale utilizate în educația copiilor dotați și supradotați.	
Aplicații practice/ studiu de caz.....	134
Concluzii.....	222
Bibliografie.....	245
ANEXE.....	264

CUVINTE CHEIE

Comunicare, copil supradotat, abilități înalte, înzestrare, Johan Huizinga, oratorie, verbalizare, arta teatrului, Mihai Jigău, terapie, creativitate, talent, societate, Edward de Bono, inteligență socio-emoțională, concentrarea atenției, Eric Berne, joc și joacă, improvizație, dicție, piesă de teatru, public spectator, consecvență, voință, motivație, vârstă cronologică, vârstă biologică, hipersensibilitate, integrare, dezvoltare, antidot, reflecții.

REZUMAT

Arta teatrului a fost și va fi în strânsă legătură cu arta actului comunicațional, care este dimensionată de abilitățile socio-emoționale de exprimare ale participanților la acest tip specific de acțiune.

Posibilitatea identificării celor șase emoții de bază¹ și gestionarea acestora în momentul accesării lor, voluntar sau involuntar, sunt esențiale în parcursul dezvoltativ al fiecărui cursant. Totuși, fiecare emoție manifestată trebuie observată și ghidată în direcția corespunzătoare fiecărui inițiat, în scopul controlului potențialelor reacții extreme în contextele pe care jocul teatrului le poate crea. Experiența subiectivă, răspunsul fiziologic și răspunsul comportamental sunt cele trei elemente de bază ce nu pot fi anticipate în procesul didactic al actului creator. Cu toate acestea, capacitatea de manifestare a acestor emoții fiind previzibilă, pedagogul teatral trebuie să dețină instrumentarul necesar punerii sub control și utilizării lor constructive.

Și dacă emoția este ecoul personalizat al unei reacții, teatrul a fost una dintre primele forme de expresie aflate la baza dezvoltării actului comunicațional. Actoria și actul comunicării se întâlnesc în spațiul comun al acțiunii și reacției, reliefând astfel complementaritatea indispensabilă a celor două concepte. În ce privește subiectul cercetării de față, și anume cerințele speciale ale copiilor cu abilități înalte, prin prisma experienței pedagogice teatrale dobândite până în prezent, s-a constatat nevoia acută a acestora de a se exprima și frustrarea acestora când nu le sunt înțelese

¹ [Basic-Emotions.pdf \(paulekman.com\)](https://www.paulekman.com/Basic-Emotions.pdf), accesat la data de 14.02.2023, la ora 06:25 AM

doleanțele. Mai mult, adesea, s-a remarcat chiar și o incapacitate din partea receptorului de a percepe corect mesajul primit, iar explicația constă în aceea că emițătorul se exteriorizează diferit, întrecând așteptările, în plan constructiv sau distructiv. Cel ce primește mesajul se regăsește astfel în postura complexă de a fi nevoit să improvizeze pentru a se ridica la înălțimea așteptărilor emițătorului. Această problemă a fost drastic amplificată de pandemia² SARS CoV-2 care a schimbat major metodologia de predare în toate sistemele educaționale, pentru toate categoriile de vârstă. Astfel, arta teatrului devine un soi de mentor - mediator care oferă copiilor ce manifestă o nevoie absolută de a fi călăuziți în procesul de comunicare, dezvoltare și de conturare a personalității instrumentarul necesar pentru a se adapta la mediul înconjurător cu tot ceea ce presupune acesta. Gestualitatea, corporalitatea, mimica, vorbirea, inflexiunile vocii, ritmul vorbirii, dicția, intenția spuselor, subtextul cuvintelor, coloritul și versatilitatea exprimării comunicaționale sunt exploatate și dezvoltate cu ajutorul artei teatrale. Mai mult, teatrul pune la dispoziție tehnicile necesare identificării corecte a acestor elemente, asumării și „traducerii” lor în plan personal, adică a înțelegerii profunde, în scopul realizării unei comunicări eficiente.

Și astfel ajungem la tema cercetării de față, aceea a modalităților de joc și joacă, prin care teatrul ajută copiii cu abilități înalte să descopere multiplele fațete ale comunicării. Conform legii din România privind educația tinerilor cu abilități înalte, definiția supradotării este: „un grad superior mediei convenționale de dezvoltare a aptitudinilor generale sau/și specifice, care necesită experiențe de învățare diferențiate prin volum și profunzime în raport cu experiențele furnizate de școală.”³ Conform studiilor de caz și cercetărilor desfășurate în România prin prezenta lucrare, s-a constatat o nevoie acută de integrare a acestor copii cu abilități înalte în societate, mulți dintre ei manifestând diferite tipuri de deficite în exprimarea verbală, gestuală, emoțională, dar și în interacțiunea cu ceilalți. Aceste dezavantaje, alături de alte incapacități, au fost studiate la nivel internațional, în Rusia, în orașe diferite, în instituții de învățământ cu sisteme de predare distincte. Cercetătoarele în domeniile medical, pedagogic, psihologic Olga S. Shcherbinina, Irina N. Grushetskaya, Zhanna A. Zaharova, Anna G. Samohvalova au remarcat, în mod constatat, următoarele deficite: „stimă de sine inadecvată, diferență foarte mare între activitățile pe care aceștia le practică, prin comparație cu copiii din aceeași categorie de vârstă, dificultăți în

² [Pandemia de COVID-19 provocată de coronavirus și răspunsul UE - Consiliul \(europa.eu\)](#), accesat la data de 30.04.2022, la ora 05:07 PM

³ *ibidem*

comunicare în relația cu părinții și cu profesorii, simțindu-se nedreptățiți, dificultate în a-și realiza potențialul, lipsa abilității de a-și exprima punctul de vedere, rigiditate specifică în comportament, mai ales în situații neprevăzute”⁴. În cercetarea desfășurată s-a subliniat faptul că, fără o muncă suplimentară care să compenseze lipsurile socio-emoționale pe care aceștia le manifestă, copiii înzestrați pot sfârși prin a fi învinși de însuși potențialul lor. Lupta acestora trebuie să fie activă în a stopa neglijarea din punct de vedere integrativ, social și chiar și psiho-pedagogic și nu focalizată doar în a cuceri titluri, în a câștiga olimpiade și în a se face remarcați într-o manieră excepțională. Arta teatrului asigură nu numai partea dezvoltativă a participantului, ci și latura terapeutică, acționând ca un tratament ce poate facilita sau chiar soluționa impedimentele pe care supradotatul le manifestă în relaționarea cu cei din jur. „Este absolut necesar ca fiecare educator care vrea să aplice principiile psihologiei analitice să fie atent la psihopatologia copilului și la toate primejdiile legate de astfel de stări.”⁵ Jung descrie psihopatologia copilului cu abilități înalte ca depinzând considerabil de cea a părinților, supradotatul nedevelopându-și în întregime o psihopatologie proprie. Astfel, acesta poate fi unul dintre motivele pentru care și prof.univ.dr. Florian Colceag consideră comunicarea cu părinții ca fiind vitală în procesul de vindecare și de cunoaștere a copilului. Fără aportul parental și implicare activă, procesul de înțelegere și de ajutorare a copilului înzestrat nu poate fi săvârșit în totalitate, deoarece este necesară folosirea tuturor stimulilor și predispozițiilor dobândite de copil până în momentul analizei propriu-zise. Fără cunoașterea unui fond care a contribuit la definirea caracteristicilor prezente este aproape imposibil de înțeles și de gestionat bagajul emoțional al unui astfel de copil. Iar acest tip intruziv de înțelegere este primordial în procesul de vindecare. Disponibilitatea afectivă a profesorului poate contribui considerabil la soluționarea enigmelor pe care un supradotat le poate prezenta. La polul opus, indisponibilitatea, lipsa implicării sau, pur și simplu, limitele unui cadru didactic pot cauza daune iremediabile în dezvoltarea copilului cu abilități înalte. Astfel, maniera în care un educator nespecializat ghidează copilul supradotat poate fi definitivă și ireversibilă în procesul dezvoltativ, motiv pentru care este nevoie de cursuri separate care să îi pregătească pe profesori pentru a lucra cu acești copii cu cerințe educaționale speciale. Pericolul constă în „a-l îndepărta pe cel dotat, ca și cum faptul de a ieși din rând ar fi deja în sine un lucru suspect și inconvenabil. Omul mediocru

⁴ [Giftedness as a Source of Communication Difficulties in a Group of Peers \(pensoft.net\)](https://www.pensoft.net), accesat la data de 29.01.2023, la ora 06:06 AM

⁵ C.G. Jung – *Opere Complete 17: Dezvoltarea personalității*, Editura Trei, București, 2006, p. 86

e neîncrezător și bănuitor tocmai față de ceea ce inteligența lui nu poate pricepe.”⁶ Astfel, C.G. Jung atrage atenția că există riscul ca un copil înzestrat să fie marginalizat tocmai din cauza faptului că este diferit față de ceilalți. Ieșirea din tipare poate constitui un impediment major în integrarea în societate a copilului cu abilități înalte, îndeosebi pentru persoanele aflate în interiorul sistemelor și care nu au disponibilitatea de a-și oferi libertatea acceptării.

Într-o eră în curs de digitalizare, în care domină virtualul, viteza, în care comunicarea a devenit sintetică, bazată pe imagistică și supracodificată, abilitățile de interacțiune socială sunt vitale, iar teatrul contribuie la îmbunătățirea acestor mijloace. În special în cazul copiilor cu abilități înalte, cursurile de teatru pot soluționa degradarea capacităților excepționale ale acestora și pot contribui activ la progresul real în materializarea certă a virtuților deținute. Mai mult, în cazul acestor copii, demersul ar putea avea un impact maxim, deoarece ei sunt justițiarîi înnașcuți și orice tip de problematică juxtapusă coordonatelor morale ar fi asumată instantaneu și verbalizată într-o manieră ce va capta cu certitudine atenția audienței. Capacitatea de înțelegere a acestor copii este superioară cazurilor obișnuite, iar implicarea afectivă este amplificată direct proporțional. La polul opus, refuzul de a comunica, translatat în emoții de tip negativ, determină apariția unei puternice inerții, căci posibilitățile copiilor cu abilități înalte de a se face remarcați și totodată înțeleși sunt admirabile și greu de egalat în toate sensurile acestor cuvinte.

Aici intervine arta teatrului, care poate ghida emițătorul în a-și „identifica asumat și corect emoțiile pentru a avea capacitatea de a transmite mesajul dorit spre receptor, fără a-i schimba sensul sau scopul”.⁷ Emițătorul învață astfel să utilizeze subtextul, gestualitatea, postura, microexpresiile, construindu-și astfel un instrumentar necesar pentru a putea controla corectitudinea mesajului transmis.

De asemenea, exercițiile teatrale, executate sub îndrumarea unui pedagog specializat, ca metodă adjuvantă în procesul de învățare, pot evidenția capacități neexplorate anterior de către participantul la curs. În acest mod, copilul cu abilități înalte poate decipta, înțelege și chiar practica activități ce se completează reciproc și creionează un parcurs asumat și bine stabilit, în scopul ușurării integrării coerente în societate. „Înrudirea strânsă dintre înzestrări și varietăți patologice înregunează problema educării unor astfel de copii. Nu doar că înzestrarea este aproape de regulă compensată de o anumită inferioritate în alt domeniu, dar ea se și cuplează ocazional cu un defect

⁶ C.G. Jung – *Op.cit*, p. 152

⁷ [Thomas Ciocirescu Cuvantul in arta teatrului.pdf \(unatc.ro\)](#), accesat la data de 30.04.2022, la ora 05:15 PM

patologic. În astfel de cazuri e aproape imposibil de hotărât dacă precumpănește înzestrarea sau constituția psihopată⁸, atrage atenția psihanalistul Jung. Această stare specială a copiilor cu abilități înalte întrunește o seamă de caracteristici exterioare, vizibile și perceptibile, și care, adesea, se translatează în aparențe înșelătoare în momentul realizării unui profil specific acestui gen de copil. Din acest motiv, pedagogul are ca instrumentar de lucru fișele observaționale care ajung să constituie un întreg definitoriu și în funcție de care își poate adapta exercițiile teatrale. Astfel, rolul terapeutic al teatrului este evident, acționând benefic în identificarea caracteristicilor lucrative ale copilului cu abilități înalte, susținându-i structurile mintale cunoscute, ajutându-l să le descopere pe cele ascunse și sprijinindu-l pentru a-și putea creiona un rol care să îi faciliteze integrarea corespunzătoare în societate.

Utilitatea și necesitatea artei teatrului în dezvoltarea comunicării copilului cu abilități înalte vor fi extrapolate în continuare, în rândurile de mai jos. De asemenea, va fi reliefat și impactul pe care pandemia COVID-19 l-a avut asupra acestor copii și felul în care segmentul artistic a fost afectat, dar și modul în care au reacționat atunci când au fost nevoiți să poarte măști de protecție în cadrul opționalului de teatru, unde mimica și interacțiunea sunt elemente esențiale. Cercetarea doctorală a început în octombrie 2019, iar în 16 martie 2020, conform decretului nr. 195, „pe teritoriul României s-a instituit stare de urgență determinată de răspândirea coronavirusului SARS CoV-2 la nivelul a peste 150 de țări și s-a declarat ca fiind pandemie de către Organizația Mondială a Sănătății, la data de 11 martie 2020”.⁹ Prin urmare, schimbările operate la nivelul relațiilor interumane și profesionale, generate de apariția și răspândirea virusului SARS CoV-2, au afectat atât sectorul cultural, cât și pe cel educațional, provocând schimbări majore în comportamentul tuturor copiilor și nu numai. Impactul negativ pe care l-a avut asupra dezvoltării emoționale a elevilor și maniera în care coronavirusul a afectat psihicul acestor copii fragili, sunt reflectate și analizate în studiile prezentate în anexele acestei lucrări și care constituie aportul propriu la această cercetare.

Reacția în fața unui oponent necunoscut (virusul SARS CoV-2) și neputința de a acționa au reprezentat elementele primordiale care au cauzat în rândul oamenilor și, mai ales în rândul celor mici, incapabili să înțeleagă în totalitate anvergura unei astfel de manifestări, anxietate, panică, incertitudine, nesiguranță, disconfort și urmări pe termen lung, extinse chiar până la

⁸ C.G. Jung – *Op.cit.*, pp. 157-158

⁹ [DECRET 195 16/03/2020 - Portal Legislativ \(just.ro\)](https://www.just.ro/legislativ/decree/195-16-03-2020), accesat la data de 03.04.2022 la ora 06:42 PM

traume. Restabilirea unei încercări de normalitate, lipsa unei comunicări reale înlocuită forțat cu cea virtuală, care nu a fost accesibilă fiecărui copil, a cauzat angoase, teamă, frustrare, neplăcere, chiar și suferință. Complexitatea acestor trăiri nu a putut fi gestionată corespunzător din cauze extrem de variate, dar, din păcate, justificate: incapacitatea de asumare a diferitelor emoții, deficit informațional, lacune în bagajul educațional fundamental, mediul social necorespunzător sau chiar mediu familial precar, starea financiară, limite intelectuale. Ținând cont de toate aceste aspecte, se poate afirma faptul că exercițiile teatrale au rămas printre puținele conexiuni ale copiilor cu abilități înalte cu ei înșiși și cu mediul înconjurător nou, pe care îl percepeau ca fiind ostil, care i-au ajutat să-și translateze și să-și adapteze percepțiile, să facă primii pași pe calea înțelegerii noii paradigme a lumii dispărute în spatele măștilor. Cel mai adecvat exercițiu teatral, în funcție de majoritatea necesităților acestor copii atât de speciali, a fost jocul de rol. „Jocul de rol este o metodă de învățare activă, bazată pe explorarea experienței participanților, oferindu-le un scenariu în care fiecare persoană are un anumit rol de jucat. Elementul principal al acesteia este discuția și învățarea mai mult din propria noastră experiență și din a celorlalți. Jocul de rol este un instrument foarte puternic de a pune experiența participanților în contact”.¹⁰ Cu ajutorul jocurilor de rol, copiii au acceptat să identifice tipologii de personaje și să creeze legături flexibile între acestea, realizând în felul acesta primele scheme sociale inteligibile.

În concluzie, fiecare participant la cursurile de artă teatrală poate începe un drum inițiativ, care să-l conducă, revelator, în procesul de autocunoaștere, drum care depinde de bagajul cultural, intelectual și de experiență al fiecărui individ. Sir Ken Robinson numește acest itinerar complex „descoperirea Elementului” propriu. Astfel, „descoperirea Elementului tău depinde de descoperirea aptitudinilor și a pasiunilor tale. Dar, ca să fii realmente în Elementul tău, trebuie să îți pui la încercare propriile limite și să crezi cu destulă tărie în propriile posibilități. Pentru toți și pentru tine este o problemă de atitudine și de personalitate.”¹¹ Perspectiva proprie și asumarea experiențelor reprezintă factorii determinanți din perspectiva identificării corecte a aptitudinilor și pasiunilor definitorii ale unei persoane. În procesul de descoperire a Elementului și, implicit, de autocunoaștere în scopul depășirii limitelor, motivația intrinsecă și capacitatea interioară de mobilizare a ființei sunt vitale. Crearea unor tipare recognoscibile poate fi adesea contraproductivă

¹⁰ https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261272/4_methods02.pdf/f2f2b5c0-0506-40f4-b707-c4397927e905, accesat la data de 12.04.2022, ora 11:14 PM

¹¹ Sir Ken Robinson – *Op.cit.*, p. 197

în procesul de autocunoaștere, ori tocmai aceasta este cea mai simplă modalitate de lucru prin prisma copiilor cu abilități înalte; de aceea, procesul de învățare necesită foarte multă prudență, iar maniera în care sunt îndrumați trebuie să fie una precaută și flexibilă, care să poată înfrunta imprevizibilul definitiv pentru comportamentul lor.

Odată cu identificarea și recunoașterea pasiunilor, apar și capacități necunoscute ce pot înfățișa însușiri nemaipomenite, demne de explorat și de valorificat, deschizând tot atâtea zone de cercetare. Lipsa unei perioade de timp dedicate explorării personale poate stopa căutarea lăuntrică și genera frustrare; teatrul oferă individului instrumentarul necesar unei investigații coerente, care să restabilească conectarea cu sine și să îi permită descoperirea celebrului „Element”. Aceeași structură conceptual-dinamică se aplică și pentru copiii cu abilități înalte care au participat la studiile de caz ce susțin această cercetare. Scopul urmărit de-a lungul orelor de exerciții teatrale a fost acela de identificare a atuurilor pe care le prezintă fiecare cursant în parte, urmat de zona de interes pe care aceștia o manifestau. Deseori, pasiunile acestora nu se regăseau neapărat în spațiul dimensionat de calitățile deținute. Mai mult, s-a observat o contradicție între domeniul în care aceștia credeau că excelează și sectorul în care copilul era realmente talentat și capabil. Aceste aparențe cu grad ridicat de inexactitate pot determina blocaje în procesul socio-emoțional de dezvoltare al acestor copii. De exemplu, „mulți copii nu știu cum se simt. Poți întreba un copil panicat dacă se simte neliniștit, dar nu-ți poate spune. Asta pentru că majoritatea copiilor nu sunt învățați cu alfabetul emoțional. Ei sunt copii străluciți, capabili să rezolve probleme complexe de matematică, dar sunt incapabili să exprime cum se simt în timpul unui moment stresant.”¹² Identificarea emoțiilor și a trăirilor interioare, verbalizarea sentimentelor manifestate, precum și putința de a comunica sunt problematici ce necesită timp și un spațiu special al atenției pedagogului, care să îi ajute să învețe „alfabetul emoțional”, prin exercițiile teatrale, precum jocul de rol. Odată asimilate etapele necesare procesului de exersare a expresiei, se va putea observa o fluidizare și o ușurință în exprimarea părerilor, a ideilor și a sentimentelor, pe care până atunci nu le puteau verbaliza, aspect evidențiat în studiile de caz din anexe.

Potrivit aceluiași studii de caz, plăcerea nu trebuie confundată cu abilitatea. Desigur că o aptitudine practică cu pasiune reprezintă idealul profesional pentru oricine, dar acest lucru nu susține ideea conform căreia pasiunile sunt neapărat și zonele potențial abilitate. În cazul grupului II de studiu, s-a constatat de exemplu că toți copiii care prezentau un deficit în comunicare, optau

¹² Allison Edwards – *Op.cit.*, p. 123

să interpreteze personaje care nu vorbeau și care se exprimau strict prin limbajul corpului. Această alegere de manifestare nu înseamnă neapărat faptul că acei copii prezentau abilități scilipitoare în arta pantomimei, ci dimpotrivă, nivelul era destul de scăzut. Pentru acei copii, aceasta a reprezentat o alternativă mai bună în a găsi calea cea mai comodă conform căreia ar putea scăpa de povara susținerii unui discurs. Utilizarea imaginației cu scopul de a elimina diverse sarcini s-a dovedit a fi incontestabil superioară abilităților oratorice prezentate în stadiu incipient de către acești copii cu abilități înalte. Uneori, acești copii sunt copleșiți emoțional și nu știu să identifice declanșatorii obișnuiți precum: „mediul școlar (note, probleme, adaptare, învățarea diferențelor etc.), mediul social (grupul de prieteni, relații personale, relații sociale) și mediul parental (presiune școlară, pedepse, dinamica familiei). Un declanșator este orice ne creează un sentiment nedorit.”¹³ Prin urmare, decizia acestora de a mima, fără a verbaliza, poate avea o logică intrinsecă, care să îi protejeze în spațiul lor personal. Totodată, poate fi un declanșator intern care desemnează această manieră de expresie ca fiind logică – acest declanșator funcționează doar la nivel intrinsec, problema neexistând în realitate și astfel neputând fi observată, în exterior, de către ceilalți. Astfel, ceea ce pentru copilul supradotat face sens, pentru audiență poate fi incomprehensibil.

Copilul trebuie ajutat să înțeleagă că există alte noi posibilități de înțelegere și exprimare, prin intermediul cărora se pot acumula experiențele. Cu cât disponibilitatea este mai mare, cu atât capacitatea de absorbție crește. În acest mod, cresc exponențial și șansele ca acești indivizi să-și identifice abilități neexploatare anterior și să fructifice capacități neconștientizate până în acel moment. Acest principiu îl reliefează Sir Ken Robinson în studiul său în care oferă drept argument „exemplul unor copii care au ajuns muzicieni talentați, chiar dacă nimeni din mediul lor nu ar fi crezut că prezintă astfel de înclinații.”¹⁴

Așadar, condiția principală pentru evoluție și autodescoperire este aceea de a lua contact cu activități variate menite a stârni potențialele abilități native. „Dacă te deschizi unor noi experiențe, cresc exponențial șansele ca una dintre aceste experiențe să-ți schimbe lumea într-un mod extrem de pozitiv. Așa cum acei copii ar fi putut să nu afle niciodată că erau niște muzicieni talentați dacă acest program nu i-ar fi făcut să caute în această direcție, este posibil să existe multe lucruri la care ești bun în mod nativ, cu condiția să fi venit în contact cu ele.”¹⁵ Astfel, lipsa

¹³ Allison Edwards – *Op.cit.*, p. 123

¹⁴ Sir Ken Robinson – *Op.cit.*, p. 71

¹⁵ *Ibidem*

informației, a resurselor financiare, a unui context care să determine încercarea și noutatea, a unui mediu familial, educațional, social propice propulsării dezvoltative a omului pot opri ireversibil procesul de cunoaștere și de auto-cunoaștere. Prin urmare, voința proprie reprezintă cea mai bună cale de acces spre materializarea unor caracteristici neștiute. Ființa umană, prin propria-i construcție, este dotată cu instrumentele de a-și determina evoluția sau involuția. Ea însăși își dezvoltă sau își inhibă talentele native. Rolul fiecărei persoane în societate și menirea fiecăruia în această lume reprezintă întrebări și nedumeriri proiectate și analizate în orice etapă a vieții, pornind de la cele mai fragede vârste. Capacitatea de a da curs liber acestor trăiri este încercată de prea puțini oameni, din cauza fricii de a eșua, care este mai pregnantă decât greșeala propriu-zisă. De cele mai multe ori nu este vorba despre dezamăgirea pe care individul o cauzează în mediul său apropiat, care poate avea așteptări abuzive, ci de dezamăgirea pe care și-o provoacă sieși atunci când dă greș. „Dragostea pentru muncă, poate nu numai să mobilizeze însușirile și să le dezvolte, ci și să contribuie la apariția și dezvoltarea unor însușiri care lipseau sau erau rămase foarte mult în urmă.”¹⁶ Astfel, o altă modalitate de identificare și creștere a aptitudinilor este prin intermediul muncii, respectiv prin cel al practicii. Repetarea unei acțiuni este direct proporțională cu capacitatea de a excela în rândul acelei sarcini, prin prisma procesului de recapitulare și de memorare.

De-a lungul anilor de studii, am întâlnit, în rândul copiilor cu abilități înalte, a căror vârstă biologică nu coincide cu vârsta cronologică, chestionări precum cele la care am făcut referire mai sus, cu privire la scopul omului pe pământ. Aceștia manifestă o gândire profundă, cu griji și aprecieri atipice pentru vârsta lor. Subiectele de conversație abordate conțin teme sensibile, avansate, neadecvate vârstei și care, totuși, prezintă interes crescut pentru ei. După cum s-a observat în studiul celor două tipuri de grupuri de copii, s-a constatat că preocupările copiilor cu abilități înalte sunt atipice, total diferite de cele ale copiilor care prezintă un IQ normal. Totodată, s-a remarcat un interes crescut pentru religie și spiritualitate în rândul copiilor cu abilități înalte, care invocă deseori divinitatea în subiectele abordate sau în acțiunile întreprinse. O altă caracteristică subliniată în toate studiile derulate cu elevii cu abilități înalte este aceea a spiritului justițiar. Aceștia sunt corecți, asumați, direcți, fermi și nu acceptă, sub nici o formă, minciuna. Chiar și în situațiile în care minciuna vine din partea unei persoane dragi, aceștia nu manifestă

¹⁶ P. Popescu-Neveanu, E. Fischbein – *Psihologia generală, Manual pentru liceele pedagogice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968, p. 261

indulgență în exprimarea brută a opiniei lor cu privire la actul săvârșit de cel apropiat, deoarece acest tip de acțiune se află în neconcordanță cu standardele lor de veridicitate. Principiile după care supradotații se ghidează sunt de neclintit, motiv pentru care pot părea lipsiți de sensibilitate sau de emoție. În societatea actuală, principiul iertării, așa cum este el înțeles prin prismă religioasă, atât de des promovat, a cauzat mari probleme de percepție în rândul oamenilor în ceea ce privește disponibilitatea afectivă și capacitatea de înțelegere. Calea de mijloc nu este o soluție în rândul copiilor supradotați, deoarece construcția lor este antitetică, iar dezechilibrul acestor extreme este unul dintre factorii ce provoacă dezaxarea definitivă pentru această categorie. De exemplu, un individ poate face în mod conștient o greșală, având certitudinea unei iertări, căpătate în urma unui șantaj emoțional sau a unei manipulari sentimentale. Valorile celor cu abilități înalte sunt atât de bine sedimentate, încât nici o prietenie sau relație de rudenie nu justifică, de exemplu, comiterea unor fapte pe care aceștia le consideră ca fiind reprobabile sau neacceptabile, iar reacția lor este inflexibilă. Pe cale de consecință, copiii cu abilități înalte vor fi stigmatizați și li se vor atribui însușiri false create de către prietenii și apropiații lor, care nu înțeleg diferența dintre toleranță, percepție emoțională și valori; toate acestea pot cauza agenți declanșatori ai unei traume. „Un alt stereotip legat, nu de capacitatea de a fi supradotat, ci de o dificultate personală de adaptare: faptul că supradotații rup o prietenie imediat ce prietenul lor sau pseudo-prietenul lor are un comportament pe care ei îl consideră inacceptabil. Acest lucru nu este exact, pentru că toleranța, înțelegerea, empatia și percepția emoțională a celorlalți trec înaintea valorilor, riscând să vă pună pe voi înșivă în dificultate.”¹⁷ Așadar, multe dintre stereotipurile atribuite copiilor cu abilități înalte nu le sunt definitorii acestora, ci le sunt insuflate de către cei cu care aceștia interacționează și de către care nu sunt înțeleși corespunzător, în conformitate cu ceea ce își doresc să exprime. Această încadratură eronată poate apărea și „din cauza dificultății de aclimatizare pe care acești copii o manifestă în mod constant în toate mediile pe care le frecventează. Ei se remarcă în colective drept neînțeleși, enigmatici, confuzi, izolați cu probleme comportamentale vizibile.”¹⁸ Totodată, capacitatea de absorbție a copiilor cu abilități înalte este fenomenală, depășind considerabil media. Beatrice Millêtre subliniază cum un copil supradotat are nevoie de maxim două repetări pentru a înmagazina informația proaspăt oferită, pe când unul normal are nevoie între opt și zece repetări.

¹⁷ Beatrice Millêtre – *Op.cit.*, p. 134

¹⁸ [Ghid dezvoltare emotionala+ copil supradotat - European best practices to support children with high - Studocu](#), accesat la data de 07.02.2023, la ora 05:48 AM

În studiile de caz efectuate în scopul acestei cercetări, s-a văzut ușurința cu care copiii supradotați puteau asimila și procesa noile concepte, fără a depune eforturi, cu o nonșalanță uimitoare. Mai mult, aceștia intuiau ceea ce pedagogul încerca să le transmită, neavând nevoie să asculte indicațiile până la capăt. În urma cercetării desfășurate, s-a observat chiar un disconfort pe care aceștia îl manifestă în clipa în care sunt subestimați și li se oferă aceeași informație repetitiv. Ei se simt jigniți, considerând un astfel de comportament inadmisibil. Copiii cu abilități înalte sunt conștienți de capacitățile fenomenale pe care le dețin, motiv pentru care uneori pot părea înfumurați sau aroganți, deoarece nu au răbdarea pe care o manifestă de exemplu, un copil tipic. Ei se plictisesc foarte repede și vor să afle în permanență lucruri noi, curiozitatea fiindu-le o caracteristică definitorie. „Este în general, recunoscut faptul că un copil are nevoie de 8 până la 10 repetiții ale unui concept pentru a-l înmagazina, că un elev bun nu are nevoie decât de 5, pe când copilul supradotat reușește după una sau două, ceea ce constituie o dovadă a memoriei sale de elefant.”¹⁹ Așadar, efortul unui copil cu IQ mediu este chiar și de 10 ori mai mare decât al unui copil supradotat, lucru care subliniază și discrepanța de obiceiuri și interese pe care cele două categorii le prezintă. De asemenea, copilul dotat normal poate prezenta mari semne de frustrare în cazul în care cadrul didactic nu știe să gestioneze corespunzător lecția predată. Conflictele pot apărea astfel cu ușurință în cadrul școlar, deoarece omogenizarea unui grup de copii ce prezintă caracteristici atât de diferite poate fi imposibilă sau foarte dificil de realizat. Trăirile interioare ale copiilor supradotați pot fi extrem de intense și totuși manifestate atât de puțin în exterior, motiv pentru care, deseori, aparent comportamentul acestora nu are justificare, fiind de neînțeles. Spre exemplu, dimensiunea logicii unui astfel de copil privind o problemă nu va fi aceeași cu cea a cadrului didactic care încearcă să susțină ora la un nivel generalizat, pentru un colectiv întreg.

De-a lungul documentării pentru prezenta lucrare am întâlnit mai multe astfel de exemple. Iată unul dintre ele: un cadru didactic din învățământul preșcolar declara faptul că, deși copilul cu abilități înalte din clasa la care preda beneficia de toată atenția ei, uneori chiar în detrimentul celorlalți elevi, acesta tot nu era mulțumit, manifestând insatisfacții și uneori făcând chiar grevă și acționând extrem și șocant, doar pentru a-i obține interesul complet. Astfel, supradotatul manifestă o îndârjire accentuată, diferită de încăpățânarea pe care o arată un copil tipic într-un cadru școlar și pe care să o poată depăși numai decît. Copilul cu abilități înalte rămâne în acea stare negativă mult timp și, dacă nu primește ceea ce își dorește, situația poate denatura în maniere de necrezut,

¹⁹ Beatrice Millêtre – *Op.cit.*, p. 62

mergând până la agresivitate fizică și verbală, acționând ca și cum ar fi în transă. Pentru spectatorii unui astfel de episod, în special colegii dotați normal din grup, impactul poate fi major și poate dilua considerabil capacitatea acestora de empatie, înțelegere și justificare.

În studiul celor cu abilități înalte s-a constatat faptul că motivația este cel mai important catalizator care determină producerea sistemului de gândire și a intuiției. Devotamentul, implicarea activă, persuasiunea, sânguinta pot determina descoperiri extraordinare. Copiii pasionați de ceea ce fac sunt într-o perpetuă căutare, indiferent de acțiunea în care sunt angrenați. Cel mai bun stimul pentru aceștia trebuie să fie tot cel manifestat de propria lor persoană. În momentul în care acești copii au nevoie să fie stimulați în permanență și păcăliți să progreseze, atunci procesul nu este unul firesc, iar rezultatele vor fi pe măsura interesului exprimat. „Motivația reprezintă ceea ce permite producerea raționamentului intuitiv: Arhimede, fără preocupare, dorință și motivație nu ar fi fost în stare să producă faimosul său efect *evrica*.”²⁰ Marile realizări au fost obținute datorită motivației personale și prin prisma dorinței de cunoaștere. Acești catalizatori sunt general valabili atât în rândul dotaților normal, cât și în rândul supradotaților, care duc însă la un alt nivel setea de cunoaștere, nevoia de înțelegere și dorința de a descoperi. Mai mult, „motivația reprezintă suma forțelor, energiilor interne și externe care inițiază și dirijează comportamentul uman spre un anumit scop, care odată atins va determina preocuparea pentru satisfacerea unei altei nevoi. Între motivație și performanță există o relație de condiționare.”²¹ Ființa umană învață astfel să își coordoneze acțiunile în raport cu cerințele pe care ea singură și le stabilește astfel încât să exceleze în a-și atinge scopul prestabilit. Obiectivele sunt de cele mai multe ori atinse, deoarece fiecare își cunoaște aptitudinile, limitele, resursele și capacitatea materializării țintelor propuse. Cu cât motivația este mai mare, cu atât crește probabilitatea concretizării țelului propus și, cu cât motivația scade, din cauza anumitor factori exteriori neprevăzuți, cu atât procesul de finalizare este redus substanțial, poate chiar stopat. „Când vine vorba de obiective pe termen lung, există posibilitatea ca entuziasmul să scadă, iar acest proces este unul natural. Este nevoie de motivație internă care să determine continuarea avântului manifestat inițial. Uneori și motivațiile externe pot avea impact asupra individului în cauză, însă de obicei rezultatele nu sunt atât de promițătoare, ca în cazul celor interne.”²² Astfel, există numeroși factori care determină potențialul de dezvoltare al fiecărui copil,

²⁰ Beatrice Millêtre – *Op.cit.*, p. 46

²¹ [MOTIVATIA PROFESIONALĂ \(sns.ro\)](https://www.sns.ro/ro/motivatia-profesionala), accesat la data de 07.02.2023, la ora 06:12 AM

²² *Ibidem*

inclusiv al celui supradotat. Unii dintre aceștia pot influența ireversibil parcursul dezvoltativ al copilului în cauză, iar alții pot să fie irelevanți. În acest schimb de acțiune și reacție, contează considerabil, poate chiar în egală măsură, reacția celui asupra căruia se manifestă o influență. Felul în care privește problema cel influențat este crucială în procesul imediat următor.

Perspectiva aspra experienței și, implicit, a existenței, diferă de la un individ la altul, indiferent de vârstă și de nivelul de dotare intelectuală. Astfel, „pot exista unul sau mai mulți factori decisivi sau pot să nu existe deloc. Fiecare om poate alege un alt factor esențial. La fel ca în cazul găsirii ideii dominante, ceea ce contează este să identificăm ceea ce pare a fi factorul crucial din perspectiva din care privim problema. Nu contează dacă acel factor este într-adevăr esențial sau dacă alți oameni l-ar considera așa, pentru că îl alegem doar în scopul de a-i contesta necesitatea.”²³ Așadar, variațiile sunt prezente în viziunea fiecărui copil cu abilități înalte și nu pot fi încadrate într-un tipar. Diversitatea este firească în rândul omenirii și acest fapt atrage după sine și o paletă variată de factori care influențează parcursul decizional al fiecăruia. Ce poate reprezenta un factor esențial pentru cineva, poate să fie irelevant pentru altcineva. Subiectivismul este normal atâta timp cât se execută o identificare corectă a ceea ce stimulează productiv acțiunea omului în cauză.

Atenția reprezintă o componentă importantă în procesul educațional, la fel ca în cazul artei teatrale. Există numeroase jocuri ce necesită concentrarea deplină a atenției din partea cursanților care, de cele mai multe ori, nu conștientizează superficialitatea cu care tratează lucrurile. Lipsa disciplinei în lucrul cu supradotații poate fi un impediment major în desfășurarea corespunzătoare a orei de artă teatrală. Noua manieră prin care actualele generații de copii sunt educate sau mai precis, lipsa unei educații cu care acești copii pătrund din mediul familial în mediul școlar este manifestată tot mai intens în cadrul orelor de curs și afectează serios procesul de educare. Faptul că aceștia nu sunt supuși unor reguli cauzează revolte și rebeliuni care devin tot mai dificil de gestionat atât pentru profesorul de la clasă, cât și pentru profesorul de opțional, în cazul acesta, mentorul de artă teatrală.

În cazul grupurilor de copii dotați normal și supradotați care au fost studiate în cadrul acestei cercetări s-a observat faptul că există numeroase elemente pe care aceștia le omit, deoarece sunt considerate a fi irelevante în procesul observațional și se pierd pe parcurs, fără conștientizarea acestui fapt. Certitudinea că au trecut prin propriul filtru toate detaliile relevante este indubitabilă în rândul copiilor din cele două grupuri de studiu care au tratat cu ușurință procesul examinării.

²³ Edward de Bono – *Op.cit.*, p. 141

Edward de Bono remarcă faptul că ceea ce deseori este vizibil pentru privitor nu indică ceea ce lipsește, atenția concentrându-se de regulă pe ceea ce este deja evident. În jocul teatral cu cele trei schimbări produse de mentorul de artă teatrală alături de ceilalți participanți la curs, unde un elev desemnat părăsește sala de clasă în așa fel încât să se poată produce unele modificări, s-a sesizat foarte bine superficialitatea fiecărui elev în cauză. „Nivelul jocului exprimă nivelul dezvoltării psihice a copilului, dar jocul este și un stimulator principal al dezvoltării psihice, confirmând și prin aceasta locul fundamental în viața preșcolarului.”²⁴ Observațiile pe care coordonatorul cursurilor de artă teatrală le poate face în urma jocurilor practicate de elevi, supradotați îndeosebi, sunt substanțiale, caracteristice nivelului behaviorist așteptat, specific acestui tip de copii și utile în analiza complexă a tabloului comportamental. Jocurile teatrale, practicate în mod constant, pot avea un impact masiv în procesul de dezvoltare comunicațională al copilului cu abilități înalte. De asemenea, un stimul fundamental îl reprezintă și calitatea orelor de teatru la care participantul este părtaș, precum și obiectivele pe care respectivul curs le stabilește în raport cu nevoile membrilor. În ciuda înverșunării pe care copiii supradotați o pot manifesta, dar și a manipulării pe care uneori o practică este important ca profesorul de artă teatrală să diferențieze foarte clar cerințele sau rugămintele pe care aceștia le verbalizează și necesitățile pe care ei le manifestă vizibil și pe care nu vor să le descopere, iar ulterior să le soluționeze. Depășirea zonei de confort este inimaginabil de anevoioasă și apăsătoare pentru acești copii aflați într-un proces de acceptare, receptivitate și toleranță.

Deseori, pare că participantul sortează aspectele problemei pe care le consideră drept irelevante și acționează în consecință cu ceea ce crede că e imposibil de schimbat. Astfel, se omit tocmai schimbările produse, deoarece cursantul alege să ignore semnalele evidente percepute la prima vedere de către acesta și catalogate drept neînsemnate. Așadar, „zona atenției este limitată și include mult mai puține informații decât sunt disponibile. Dacă ceva nu este luat în considerare, nu mai există niciun motiv pentru care acel element să reapară la un moment ulterior. Ceea ce se află în fața ochilor nu indică, de regulă, ceea ce lipsește. Atenția se concentrează, de obicei, asupra celor mai evidente zone.”²⁵ Prin urmare, elevul trebuie învățat și ghidat să identifice schimbările din perspectiva celor care au acționat în a le produce, nu în calitate de concurenți în enigmă. Tocmai aspectele care nu par să merite atenția jucătorului, acelea se dovedesc a fi responsabile de

²⁴ Tinca Crețu – *Psihologia vârștelor*, Editura Polirom, Iași, 2016, p. 185

²⁵ Edward de Bono – *Op.cit.*, pp. 212-213

schimbările produse, meritând atenție deplină. Ostilitatea pe care copiii cu abilități înalte o manifestă în stadiu incipient în practicarea unor jocuri teatrale noi nu trebuie desemnată drept una ireversibilă. Prin acest tip de exprimare, aceștia vor să-și dovedească mândria, opoziția, antipatia chiar, din cauza faptului că ceea ce pentru ei este de neînțeles creează în mintea lor un concurs, în care se poziționează drept oponenți ai profesorului. Intervențiile mentorului trebuie executate cu foarte multă precizie, pentru a putea câștiga încrederea copilului supradotat, iar ulterior să îi fie insuflat entuziasmul și necesitatea participării active la un astfel de curs care îi va aduce doar beneficii. În urma studiilor de caz efectuate, s-a remarcat faptul că pentru copiii care gândesc atipic este deosebit de important ca mentorul să explice obiectivele jocului, acesta din urmă acționând din perspectiva ambelor părți implicate: cursant și profesor. „Preșcolăritatea, a doua copilărie, este dominată de joc, acesta fiind activitatea centrală căruia copilul i se dăruiește cu toată ființa lui și pe care o desfășoară în cele mai variate forme.”²⁶ Acest tip de entuziasm este exprimat îndeosebi în rândul copiilor dotați normal și mai puțin în rândul copiilor supradotați. Cei cu abilități înalte au arătat mai mult entuziasm și interes în a stabili o legătură emoțională cu mentorul de artă teatrală, curiozitățile fiind amplu manifestate. Tipurile de curiozități manifestate de aceștia au fost unele de tip personal și nu profesional. Stabilirea unei legături afective s-a dovedit a fi superioară pentru copiii înzestrați, fapt ce le-a asigurat o conectare ușoară și firească. Nevoia de a putea avea încredere în profesor este mai însemnată pentru ei, decât activitatea propriu-zisă.

În concluzie, „o simplă deturnare a atenției poate fi suficientă pentru a restructura o situație. Intenția este de a încerca în mod deliberat să ne rotim atenția, astfel încât să acoperim toate aspectele problemei, în special pe acelea care nu par să merite acest lucru.”²⁷ Deci, perspectiva din care sunt privite lucrurile influențează abilitatea participantului de a identifica cu succes detaliile schimbate, menite a fi observate prin concentrarea atenției jucătorului ancorat la joc. Abilitățile fiecărui elev sunt variate, la fel ca necesitățile exploatarea acestora. „Cadrele didactice trebuie să țină cont de trebuințele fiecăruia, astfel încât să se poată identifica o cale propice dezvoltării lor. Profesorilor ar trebui să li se permită să aibă flexibilitate în cadrul programei școlare ce trebuie urmată pentru a putea ajuta elevii în materializarea capacităților deținute.”²⁸ În pregătirea materialului didactic, coordonatorul de curs nu poate preconiza cu precizie care dintre exercițiile

²⁶ Tinca Crețu – *Op.cit.*, p. 184

²⁷ Ken Robinson, Lou Aronica – *Școli creative*, Editura Publica, București, 2015, pp. 212-213

²⁸ *Ibidem*

teatrale vor funcționa și care nu. Acest lucru este firesc, deoarece lipsa unor tipare, dar și imprevizibilitatea specifică acestor copii, determină un proces complex de explorare pentru mentorul de artă teatrală, chiar și pe parcursul desfășurării orelor de teatru, fapt ce permite o cunoaștere concretă a nevoilor prezentate de acești copii. Amploarea pe care frecventarea orelor de teatru o are asupra copiilor înzestrați este inimaginabil de utilă în procesul de integrare al acestor copii în societate și în dezvoltarea capacităților comunicaționale, atât de slab manifestate. „Dragostea pentru muncă – poate nu numai să mobilizeze însușirile și să le dezvolte, ci și să contribuie la apariția și dezvoltarea unor însușiri care lipseau sau erau rămase foarte mult în urmă.”²⁹ Acest exemplu face referire la Demostene, cel mai mare orator al Antichității, care inițial a dat greș în momentul în care le-a vorbit oamenilor, prezentând o voce slabă, o vorbire anevoioasă și nici un posibil potențial în arta vorbirii. Totuși, munca, exercițiul și persuasiunea au dus la îndeplinirea cu succes a tuturor aptitudinilor pe care oratorul inițial nu părea că le deține, acesta devenind cel mai bun cuvântător din acea vreme. Victoria obținută a fost una personală, nu menită în a dovedi poporului calitățile lui. „Din aceasta rezultă că lipsa unor aptitudini necesare într-o activitate anumită nu constituie un obstacol de netrecut pentru un om care se simte chemat de interesele, de înclinațiile și de restul aptitudinilor sale spre acea activitate.”³⁰ Scopul, ca factor motivațional, este hotărâtor în procesul de căutare, cercetare, manifestare și realizare. Cu cât scopul este mai bine sedimentat, cu atât valoarea demersului crește, reinventându-se și elaborându-se noi tehnici care să permită executarea cu succes a actului prestabilit.

Personalizarea programei școlare este esențială atât în rândul copiilor cu IQ normal, cât și în rândul celor care depășesc media coeficientului de inteligență. „Cu toții avem un spectru bogat de aptitudini înnăscute și, în cazul fiecăruia, toate sunt diferite. Personalizarea înseamnă că profesorii vor trebui să țină cont de aceste diferențe în felul în care predau diferiților elevi. De asemenea, înseamnă să le permitem să aibă flexibilitatea în cadrul programei, în așa fel încât să existe oportunități pentru a-și urmări propriile interese și punctele forte, pe lângă ceea ce toți elevii trebuie să învețe în comun.”³¹ În concluzie, ar trebui să rămână și la latitudinea profesorului identificarea acestor copii care prezintă abilități înalte și sprijinirea profesională și emoțională a acestora în a-și valorifica aptitudinile, deoarece ei sunt cei mai în măsură din punct de vedere

²⁹ P. Popescu-Neveanu, E. Fischbein – *Op.cit.*, p. 261

³⁰ *Ibidem*

³¹ Ken Robinson, Lou Aronica – *Op.cit.*, p. 139

profesional, în a-i ajuta într-o manieră justă și benefică dezvoltării lor. Determinarea profesorilor este cea care poate face diferența calității produsului educațional pe care aceștia îl oferă elevilor lor.

O observație pertinentă ar fi faptul că „principiul standardizării sistemului educațional nu este pus în practică neapărat în conformitate cu reglementările legale, ci dimpotrivă, cursurile sunt organizate după un tipar prestabilit de către profesori și transmis ulterior de la o generație la alta.”³² Tiparele cu care copiii și părinții acestora se familiarizează pot fi unele care nu sunt neapărat impuse de lege, dar totuși sunt însușite în totalitate ca și cum ar fi. Paradoxul acestei situații nu este întâlnit doar în anumite țări sau zone geografice, după cum și Sir Ken Robinson constată în studiul său. Acest val ia amploare de la an la an și sistemul de învățământ devine aplicat în concordanță cu metodologiile dezvoltate de către cadrele didactice și nu de către sistemul propriu zis așa cum ar trebui să fie pus în practică, în conformitate cu principiile teoretice educaționale. „Multe dintre ritualurile școlare convenționale nu sunt reglementate de lege. Multe școli sunt organizate așa cum sunt, pentru că întotdeauna au fost organizate astfel, nu pentru că trebuie să fie în acel mod. Multe dintre exemplele prezentate au presupus eliminarea vechilor obiceiuri care pun piedici în procesul învățării.”³³ Astfel, profesorii au eliminat treptat din rigorile impuse de sistemul de învățământ, păstrând doar ceea ce au considerat a fi eficient în procesul de predare. Aceștia nu au mai urmat cu sfințenie acuratețea sistemelor de educare, aplicând propriile metodologii care s-au dovedit a da roade în procesul de învățare al copiilor. Astfel, inclusiv exercițiile teatrale pot fi adaptate în funcție de grupul de copii și de cerințele acestora. Standardizarea unei metode nu asigură și eficiența acesteia. Este nevoie de implicare din partea cadrului didactic menit să identifice corespunzător nevoile cursanților.

Există niveluri variate de înțelegere ce diferă de la un grup la altul și de la un copil la altul, motiv pentru care procedeele de învățare implică ajustări ce trebuie accesate în mod constant pentru a căpăta rezultatele dorite. Totuși, obiectivele educaționale rămân valabile în ceea ce privește cerințele pe care sistemul de educație le impune elevilor. Mai mult, profesorul trebuie să găsească cea mai bună variantă prin care grupul pe care îl conduce să poată fi adus în punctul în care reușește să îndeplinească toate criteriile prestabilite și convenite din punct de vedere legal și educațional. Prin urmare, creativitatea profesorului poate fi accesată și exprimată prin paleta de procedee

³² Ken Robinson, Lou Aronica – *Op.cit.*, p. 139

³³ *Ibidem*, pp. 266-267

educaționale inițiate sau gândite tocmai de către acesta. Așadar, sistemul de învățământ recomandă metodologii de predare general valabile care, prin amprenta personală a cadrului didactic, pot fi reliefate autentic și îndreptate spre a avantaja cursanții astfel încât să asimileze operativ informațiile comunicate. De aceea copiii cu abilități înalte din România ar putea beneficia din punct de vedere teoretic și legal de o educație specializată, în conformitate cu legea în vigoare, însă, din păcate, numărul profesorilor pregătiți pentru schimbare este extrem de redus. Prin urmare, nevoile particulare prezentate de tinerii cu aptitudini academice specifice necesită „trasee curriculare diferențiate, cu dreptul de selectare a materiilor de studiu din pachete de curriculum, oferite pe mai multe direcții de studiu.”³⁴ Profesorii din păcate, intră într-un ciclu monoton care îi împiedică să găsească soluții eficiente pentru acești copii cu cerințe educaționale speciale, după cum s-a amintit anterior. Maleabilitatea și disponibilitatea emoțională a profesorilor este, în mare parte, redusă. Un factor ar putea fi și presiunea sistemului de învățare, programa amintită anterior ce trebuie urmată sau cel puțin punctată, părinții neînțelegători și, nu în cele din urmă, copiii înzestrați care, de cele mai multe ori, prezintă o hipersensibilitate accentuată, dificil de gestionat pentru profesor. Potrivit legii din România privind educația tinerilor supradotați capabili de performanță înaltă, supradotarea este definită ca fiind: „un grad superior mediei convenționale de dezvoltare a aptitudinilor generale sau/și specifice, care necesită experiențe de învățare diferențiate prin volum și profunzime în raport cu experiențele furnizate de școală.”³⁵ Această diferențiere nu constituie o abatere de la procesul educațional, ci o soluție practică prin care aceștia pot fi îndrumați productiv în a-și fructifica capacitățile intelectuale, utilizându-se potențialul nativ.

Toți acești factori constituie elemente copleșitoare ce influențează și constrâng considerabil capacitatea de gestionare cu eficacitate a situației de către cadrul didactic. „În importantul său studiu, *Creating Innovators*, Tony Wagner susține și el că ambientul culturii școlii și atitudinile și așteptările pe care le creează în rândul profesorilor și al elevilor sunt factorul critic în generarea sau inhibarea gândirii originale și al obiceiurilor și a cadrului de referință al inovatorilor.”³⁶ Astfel, specialistul educațional susține principiul conform căruia mediul reprezintă elementul adjuvant în transmiterea eficientă a mesajului educațional. Ambientul ajută la generarea unei gândiri creative în rândul cursanților. De exemplu, la școala copiilor cu abilități înalte unde s-a desfășurat

³⁴ [Legea privind educatia tinerilor supradotati capabili de performanta inalta \(necenzuratmm.ro\)](#), accesat la data de 09.02.2023, la ora 05:47 AM

³⁵ *Ibidem*

³⁶ Ken Robinson, Lou Aronica – *Op.cit.*, pp. 266-267

cercetarea impactului artei teatrale asupra nivelului comunicațional al acestora s-a constatat faptul că mediul este unul atipic, inovativ și total diferit de cel al instituțiilor educaționale standard, fie ele în sistem de stat sau privat. Genul acesta de ambient favorizează nivelul de expresie al cursantului, exploatarea facilă a aptitudinilor existente și chiar identificarea unor capacități neaccesate anterior. Totodată, spațiul material poate fi un factor inhibitor al capacității de expresie a cursantului și să împiedice identificarea sau valorificarea unor abilități remarcante. Astfel, acesta este unul dintre motivele pentru care părinții copiilor care au o situație financiară favorabilă optează pentru sistem de învățământ privat ce conferă elevilor un mediu propice, superior celui standard de stat. Mulți dintre părinți fac această alegere instinctual, din prisma confortului ambiental sesizat și nu neapărat al calității cadrelor didactice. Însă, ținând cont de faptul că mulți dintre profesorii ce activează în sistemul educațional tradițional de stat lucrează sau au lucrat și în sistemul privat, putem concluziona că nivelul calității cadrelor didactice distribuită în ambele forme de învățământ este similară, iar pachetul salarial nu prezintă diferențe considerabile care să marcheze existența unui factor ce ar influențează diferit implicarea activă a profesorului.

Așadar, ținând cont de datele enunțate mai sus, precum și de rezultatele studiilor de caz efectuate în cercetarea de față, se poate afirma faptul că arta teatrului ocupă un rol decisiv și, totodată, esențial în dezvoltarea comunicării copiilor cu abilități înalte. Îmbunătățirile comunicaționale pe care aceștia le-au prezentat în urma participării la cursurile de teatru s-au dovedit a fi elemente adjuvante în procesul integrării în societate, dând rezultate spectaculoase. De asemenea, expresivitatea dobândită în urma participării la orele de actorie a stârnit interesul acestora de autocunoaștere, de acceptare, de descoperire, de căutare și de detașare față de falsele rigori în vigoare. Totodată, s-a constatat un efort crescut din partea cadrului didactic în a lucra cu acești copii cu abilități înalte, necesitând tehnici suplimentare de predare și accesând metode variate și diferite de cele folosite în rândul copiilor dotați normal. Nevoia acută de atenție necondiționată manifestată de către acești copii cu abilități înalte și așteptată din partea profesorului, a determinat pentru mentorul de artă teatrală un efort major ce s-a dovedit a fi greoi și epuizant, dar nu zadarnic. Procesul de predare s-a manifestat dinamic, ca o luptă între două entități ce susțin cauze total diferite. Până nu au înțeles de ce acționează așa cum o fac și de ce execută anumite sarcini în cadrul orei de curs, nivelul elevilor a stagnat sau, chiar mai mult, au prezentat o încăpățănare exagerată în a pune în practică noțiunile învățate.

Grupul cercetat format doar din copii cu abilități înalte s-a dovedit a fi mai dificil de gestionat pentru mentorul de artă teatrală, decât ar fi fost un grup de copii dotați normal în care s-ar fi aflat unul sau doi copii supradotați. După cum s-a sesizat și în comparația dintre tipici și atipici, procesul psihopedagogic a decurs mult mai ușor cu grupul celor care au prezentat IQ normal. „Nu trebuie să credem că aptitudinile deosebite l-ar putea scuti pe om de necesitatea de a munci. Zestrea nativă nu poate înlocui munca. Munca în schimb, poate suplini lipsa unor aptitudini.”³⁷ Astfel, este necesar ca cei cu abilități înalte să fie integrați încă din copilărie în societate, pentru ca, în viitor, să se poată adapta cerințelor vieții cotidiene și să aibă o viață profesională și personală activă. Teatrul este instrumentul care îi ajută pe acești copii să atingă acest scop, să înțeleagă ce li se întâmplă, pornind pe calea autocunoașterii și descoperirii, să își învingă temerile și, poate cel mai important aspect, să poată răspunde, în orice situație, la întrebarea „de ce”.

³⁷ P. Popescu-Neveanu, E. Fischbein – *Op.cit.*, p. 261

Bibliografie:

1. Abric, Jean-Claude, *Psihologia comunicării*, Polirom, Iași, 2002
2. Adler, Alfred, *Cunoașterea omului*, Editura Litera, București, 2019
3. Adler, Alfred, *Înțelegerea vieții, Introducere în psihologia individuală*, Editura Trei, București, 2013
4. Adler, Alfred, *Practica și teoria psihologiei individuale*, Editura Trei, București, 2011
5. Adler, Alfred, *Psihologia școlarului greu educabil*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010
6. Adler, Alfred, *Sensul vieții, o cercetare de psihologie individuală*, Editura Cartex, București, 2017
7. Allen, James, *Așa cum gândește omul*, Editura Ascendent, București, 2005
8. André, Christophe, Légeron, Patrick, *Cum să ne eliberăm de frica de ceilalți*, Trei, București, 2011
9. Angrosino, M.V., *The Culture of the Sacred: Exploring the Anthropology of Religion*, Waveland Press, Prospect Heights, IL, 2004
10. Apostol, Radu, *Teatru social. Perspective asupra rolului teatrului în raport cu societatea*, UNATC Press, București, 2018
11. Apostol, Radu, *Teatru ca metodă. Teatru educațional*, UNATC Press, București, 2018
12. Arendt, Hannah, *Condiția umană*, Editura Idea Design & Print Casa Cărții de Știință Cluj, 2007
13. Aristotel, *Poetica*, Studiu introductiv, traducere și comentarii de D.M. Pippidi, București, Ed. Academică, 1965
14. Arnold, Stephanie, *The Creative Spirit. An Introduction to Theatre*, Editura McGraw-Hill Education, New York, 2015
15. Barba, Eugenio, *O canoe de hârtie: tratat de antropologie teatrală*, UNITEXT, București, 2003
16. Barba, Eugenio, Nicola Savarese, *Cele cinci continente ale teatrului*, Nemira, București, 2018
17. Barrucand, Dominique, *La catharsis dans le theatre, la psychanalyse et la psychotherapie de groupe*, Epi, 1970
18. Bauman, Zygmunt, *Sobre la educación en un mundo líquido*, Paidós, Barcelona, 2017
19. Berlogea, Ileana, *Teatrul American de azi*, Dacia, Cluj, 1978
20. Bejat, Marian, *Talent, inteligență, creativitate*, Editura Științifică, București, 1971

21. Benito, Yolanda, *Copiii supradotați. Educație, dezvoltare emoțională și adaptare socială*, Editura Polirom, Iași, 2003
22. Berger, René, *Artă și comunicare*, Editura Meridiane, București, 1976
23. Berne, Eric, *Analiza tranzacțională în psihoterapie*, Trei, București, 2011
24. Berne, Eric, *Ce spui după „Bună ziua”?*, Trei, București, 2006
25. Berne, Eric, *Jocurile noastre de toate zilele*, Editura Trei, București, 2020
26. Bettelheim, Bruno, *Psihanaliza basmelor*, Univers, București, 2017
27. Bishop, Gary John, *Unfu*k yourself: Eliberează-ți mintea și trăiește-ți viața*, Editura Lifestyle Publishing, București, 2019
28. Brenda J., *Difference matters. Communicating Social Identity*, 2nd edition, Waveland Pr Inc, 2010
29. Brooks, Katharine, *You Majored in What? Mapping Your Path from Chaos to Career*, Viking, New York, 2009
30. Brown, Brené, *Curajul de a fi vulnerabil*, Curtea Veche Publishing, București, 2019
31. Butler, Judith, *Precarious Life: The powers of Mourning and Violence*, Verso, Londra, 2004
32. Buzan, Tony, Buzan, Barry – *The Mind Map Book: How to Use Radiant Thinking to Maximize Your Brain's Untapped Potential*, Plume, New York, 1993
33. Cameron, Julia, *The Artist's Way: A Spiritual Path to Higher Creativity*, Jeremy P. Tarcher/Perigee, Los Angeles, 1992
34. Catmull, Ed, Wallace, Amy, *Creativity, Inc.* Editura Litera, București, 2017
35. Chateau, Jean, *Copilul și jocul*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967
36. Compaan, Arlo, „Anger, denial and the healing of memories”, *Journal of Psychology and Christianity*, 1985
37. Jean Piaget *apud* Mihai Diaconu, *Educația și dezvoltarea copilului*, ASE, București, 2007
38. Chelcea, Septimiu; Ivan, Loredana; Chelcea, Adina, *Comunicarea nonverbală: gesturile și postura*, Editura comunicare.ro, București, 2005
39. Ciocșirescu, Thomas, *Conexiuni între învățare și aplicațiile teatral-educative pentru copii*, Concept, 2015
40. Ciocșirescu, Thomas, *Curs de vorbire pentru actori și formatori*, UNATC Press, București, 2017
41. Claparède, Édouard, *Experimentul pedagogy and the psychology of the child*, Hardpress Ltd, Ireland 2013
42. Cohen, Lawrence.J, *Rețete de jocuri*, Editura Trei, București, 2012

43. Cojar, Ion, *O poetică a artei actorului*, Editura Paideia, București, 1998
44. Comenius, *Pampaedia*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977
45. Crețu, Carmen, *Curriculum diferențiat și personalizat*, Editura Polirom, Iași, 1998
46. Crețu, Carmen, *Psihopedagogia succesului*, Editura Polirom, Iași, 1997
47. Crețu, Crina Florica, *Specificul psihoterapiei cognitiv-comportamentale în anxietate la preadolescenți, În: Integrare prin cercetare și inovare*, Chișinău, 2021
48. Crețu, Iulian, *Cu ei, ne mândrim! Tineri supradotați, tinere speranțe*, Fundația Națională Henri Coandă, București, 2006
49. Crețu, Tinca, *Psihologia vârstelor*, Editura Polirom, Iași, 2016
50. Culiianu, Ioan Petru, *Jocurile minții – Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*, Editura Polirom, Iași, 2019
51. Darie, Bogdana, *Curs de arta actorului* - UNATC Press, București, 2015
52. David, Daniel, *Psihologia Poporului Român*, Editura Polirom, București, 2015
53. De Bono, Edward, *Creativitatea serioasă*, Editura Curtea Veche, București, 2017
54. De Bono, Edward, *Gândirea laterală*, Editura Curtea Veche, București, 2018
55. *De la Garanderie, Antoine, Cattan, Geneviève, Tous les enfants peuvent réussir, Paris, Marabout, 1988*
56. *De la Garanderie, Antoine – Le dialogue pédagogique avec l' élève, Paris, Centurion, 1982*
57. Delacroix, Henri, *Psihologia artei*, Editura Meridiane, București, 1983
58. Dewey, John, *Democrație și educație*, EDP, București, 1972
59. *Dicționar de psihologie socială*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
60. Dinu, Mihai, *Comunicarea*, Editura Algos, București, 2000
61. Dumitrana, Magdalena, *Cum crește un pui de om. Etape și repere psihologice în dezvoltarea copilului*, Editura Compania, București, 2011
62. Dumitrescu, Marinela – *Psihopedagogia Excelenței*, Editura Arves, Craiova, 2004
63. Eco, Umberto, *Cronicile unei societăți lichide*, Editura Polirom, Iași, 2016
64. Edwards, Allison, *Cartea copilului supraîncărcat emoțional*, Editura Niculescu, București, 2021
65. Einstein, Albert, *Cosmic Religion: With Other Opinions and Aphorisms*, Covici-Friede, 1931, p. 97
66. Violeta Enea, Ion Dafinoiu, *Evaluarea psihologică, Manualul Psihologului Clinician*, Editura Polirom, București, 2017

67. Evreinov, Nikolai, *Teatrul în viață*, UNATC Press, București, 2020
68. Faber, Adele & Mazlish, Elaine, *How to talk so kids can learn at home and in school*, Picadilly Press, Great Britain, 2014
69. Floyd, Kory, *Comunicarea interpersonală*, Polirom, Iași, 2013
70. Freire, Paulo, *Pedagogy of the Heart*, Continuum, New York, 2000
71. Freire, Paulo, *Pedagogy of the Oppressed*, Penguin, UK, 2017
75. Freud, Sigmund, *Disconfort în cultură*, All, București, 2011
72. Freud, Sigmund, *Viața mea și psihanaliza*, Excelsior, Timișoara, 2001
73. Fryrear, Jerry L.; Fleshman, Bob, *The Arts Therapies*, Charles C. Thomas, New York, 1981
74. Furedi, Frank, *Therapy culture: cultivating vulnerability in an uncertain age*, Routledge, 2003
75. Galac, Lucia, „Dezvoltarea abilităților de comunicare la studenți prin exercițiul și jocul teatral în cadrul orelor de arta vorbirii”, *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2017
76. Gandhi, Mahatma, *General Knowledge about health XXXII: accidents snake-bite*, The collected works of Mahatma Gandhi, vol. XII, 1964
77. Georgiu, Grigore, *Comunicare interculturală. Probleme, abordări, teorii, comunicare.ro*, București, 2010
78. Gesell, Arnold, *The First Five Years of Life*, Harper & Brothers Publishers, New York, 1940
79. Gesell, Arnold, *Infant and Child in The Culture of Today – The Guidance of Development in Home and Nursery School*, Harper & Brothers Publishers, New York, 1943
80. Gesell, Arnold, *The Child from Five to Ten*, Harper & Brothers Publishers, New York, 1946
81. Gheorghiu, Mircea, *Curs de arta actorului*, UNATC Press, București, 2017
82. Gherasim, Loredana Ruxandra, Butnaru, Simona, *Performanța școlară*, Editura Polirom, Iași, 2013
83. Gilbert, Paul Choden, *Mindful compassion: using the power of mindfulness and compassion to transform our lives*, Brown Book Group, 2013
84. Goleman, Daniel, *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, București, 2017
85. Goleman, Daniel, *Inteligența socială*, Editura Curtea Veche, București, 2018
86. Golu, Florinda, *Psihologia dezvoltării umane*, Editura Universitară, București, 2010
87. Golu, Mihai, *Fundamentele psihologiei, Vol.I*, Editura Fundației România de Măine, București, 2007
88. Grady, Sharon, *Drama and diversity*, Heinemann, Portsmouth, 2000

89. Greene, Ross W., *Cum să îmbunătățim disciplina copiilor la școală*, Editura Orizonturi, București, 2015
90. Grotowski, Jerzy, *Spre un teatru sărac*, UNITEXT, București, 1998, p. 63
91. Kant, Immanuel, *Despre pedagogie*, Paideia, București, 2002, p. 16
92. Hedeș, Bianca, *Happening, a Controversial Hybrid Way of Cultural Expression*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Dramatica, 2022, 67.2
93. Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, Editura Humanitas, București, 2019
94. Hobjilă, Angelica, *Comunicare, discurs, teatru*, Institutul European, 2012
95. Huizinga, Johan – *Homo Ludens. A Study Of The Play - Element in culture*, Routledge & Kegan Paul, London, Boston and Henley, Great Britain, 1980
96. Ionesco, Eugen, *Notes et contra-notes*, Gallimard, 1996, p.116, ediția în limba română *Note și contranote*, Ed. Humanitas, 1992
97. Israel, Lucien, *Cerveau droit, cerveau gauche. Culture et civilisation*, Paris, Plon, 1995
98. Ivanov, Carmen, *Străfurnica și prietenii săi*, Editura Favorit, București, 2015
99. Jennings, Sue, *Dramatherapy and Social Theatre*, Editura Routledge, New York, 2009
100. Jigău, Mihai, *Copiii supradotați*, Societatea ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ, București, 1994
101. Joița, Elena, *Management educațional. Profesorul-manager: roluri și metodologie*, Editura Polirom, Iași, 2000
102. Joița, Elena, *Metodologia educației. Schimbări de paradigme*, Editura Institutul European, Iași, 2010
103. Jung, C.G., *Opere complete 17: Dezvoltarea personalității*, Editura Trei, București, 2006
104. Kelly, George, *A Theory of Personality: The Psychology of Personal Constructs*, W.W. Norton, New York, 1963
105. King, Larry, *Secretele comunicării*, Editura Amaltea, București, 2002
106. Landau, Erika, *Psihologia creativității*, E.D.P., București, 1979
107. Leroi-Gourhan, André, *Gestul și cuvântul, volumul I, Tehnică și limbaj*, Editura Meridiane, București, 1983
108. Leroi-Gourhan, André, *Gestul și cuvântul, volumul II, Memoria și ritmurile*, Editura Meridiane, București, 1983
109. Levi-Strauss, Claude, *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978

110. Lowenstein, Liana, M.S.W, *Creative CBT Interventions for Children with Anxiety*, Champion Press, Toronto, 2016
111. Malai, Nadejda, *Rolul părinților în ghidarea în carieră a adolescenților, în: Comunicări științifice studențești dedicate aniversării a 75-a a USM*, 2021
112. Manda, Nicolae, *Teatralitatea - un concept contemporan*, Editura UNATC Press, București, 2006
113. Marcus, Stroe, *Empatia*, Ed. Academiei RSR, București, 1971
114. Mălaimare, Mihai, *Commedia dell'arte*, Tracus Arte, București, 2011
115. Mărculescu, Olga, *Commedia dell'arte*, Univers, București, 1984
116. Mărgineanu, Nicolae, *Psihologia persoanei*, Editura Universității din Cluj la Sibiu, 1944
117. *Meister Vitale, Barbara, Unicorns Are Real. A Right Brained Approach to Learning*, New York, Warner Books, 1982
118. Mielu, Zlate, *Pshihologia mecanismelor cognitive*, Editura POLIROM, București, 2006
119. Mihăilescu, Eusebiu, *Omul și conviețuirea socială, Cugetări și reflecții*, Editura Albatros, București, 1981
120. Miller, Alice, *Drama copilului dotat, În căutarea adevăratului sine*, Editura Herald, București, 2019
121. Millêtre, Beatrice, *Cartea celor supradotați*, Editura Trei, București, 2021
122. Millêtre, Beatrice, *Ghid pentru părinții copiilor (cu adevărat) supradotați*, Editura Philobia, București, 2021
123. Mönks, Franz J., Passow A. Harry, *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, Pergamon Press, Oxford, England, 1993
124. Mönks, Franz J., Ypenburg, Irene H., *Copilul nostru este supradotat*, Editura Polirom, Iași, 2017
125. Montessori, Maria, *Copilul în familie*, The Montessori-Pierson Publishing, Editura Vremea, București, 2015
126. Moscovici, Serge; Markova, Ivana, *Psihologia socială modernă*, Editura Polirom, 2011
127. Musat, Bogdan – *Jocul teatral în primii ani de școală –a fi tu, acceptându-i pe ceilalți*, Concept, 2017
128. Muscalu, Dragoș, *Improv, Noțiuni de bază și exerciții*, UNATC Press, București, 2019
129. Nistor, Ana-Maria, *Urzeala teatrului*, Editura Artes, Iași, 2017

130. Nistor, Ana-Maria, *Teatrokrația*, Editura UNATC Press, București, 2008
131. Piaget, Jean, *Judecata morală la copil*, Editura Cartier, București, 1980
132. Piaget, Jean, *Psihologia Copilului*, Presses Universitaires de France, Paris, 1968
133. Păun, Emil, *Perspective asupra educației postpandemice*, Editura Polirom, București, 2022
134. Popa, Camelia(coord.), *Managementul grupului în pedagogia teatrală și cinematografică*, UNATC Press, București, 2019
135. Popa, Camelia, *Noțiuni de psihologia educației și management al clasei de elevi*, UNATC Press, București, 2017
136. Popescu, Marian, *Teatrul și comunicarea*, Editura UNITEXT, București, 2011
137. Popescu, Oana, *Teatrul și bucuria comunicării*, Editura Eminescu, București, 1990
138. Popovici, Doru Vlad, *Introducere în psihopedagogia supradotaților*, Editura Fundației Humanitas, București, 2004
139. Reis, Sally, Baum, Susan, *Twice exceptional and Special Population of Gifted Education*, National Research Center on the Gifted and Talented, 2004
140. Robinson, Ann, Shore, M. Bruce, *Best Practice in the Gifted Education*, published on Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talented, McGill University, Montreal, 2009
141. Robinson, Sir Ken, *Descoperă-ți elementul*, Editura Publica, București, 2014
142. Robinson, Ken & Aronica, Lou, *Școli creative. Revoluția de la bază a învățământului*, Editura Publica, București, 2015
143. Robinson, Sir Ken & Aronica, Lou, *Tu, copilul tău și școala*, Editura Publica, București, 2018
144. Robinson, (Sir) Ken, *O lume ieșită din minți. Revoluția creativă a educației*, Editura Publica, București, 2011
145. Roco, Mihaela, *Creativitate și inteligență emoțională*, Polirom, Iași, 2001
146. Rodari, Gianni, *Gramatica fanteziei. Introducere în arta de a inventa povești*, trad. Anca Gheorghe, EDP, București, 1980
147. Roedell, W.C., *Vulnerabilities of highly gifted children. Roeper Review*, 1984
148. Roșca, Alexandru, *Copii superior înzestrați*, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj la Sibiu, 1941
149. Rotaru, Dana, *Actorul roman între teorie și practică*, UNATC Press, București, 2018

150. Rousseau, Jean-Jacques, *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, București, Editura Științifică (Discours sur l'origine et les fondements de l'egalite parmi les homes. Trad.rom. S. Antoniu), 1754, 1958
151. Scheler, Max, *Die Stellung des Menschen in Kosmos*, Berlin, 1928
152. William Shakespeare, „Cum vă place”, actul II, scena 7, *The Complete Works of Shakespeare*, The Alexander Text, adopted by BBC for their complete cycle of plays, Collins, Londra/Glasgow, 1951
153. Sillamy, Norbert, *Dicționar de psihologie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000
154. Schopenhauer, Arthur, *Lumea ca voință și reprezentare*, Editura Humanitas, București, 2012
155. Spolin, Viola, *Improvizație pentru teatru*, Editura U.N.A.T.C. Press, București, 2008
156. Stanciu, Camelia, *Elemente de diagnostic*, Curs susținut cu tema *Testarea aptitudinilor și inteligenței. Psihologia vârstelor*, Universitatea „Dimitrie Cantemir”, Târgu Mureș, 2019
157. Stanislavski, K.S., *Viața mea în artă*, Editura Cartea Rusă, București, 1958
158. Stanislavski, K.S., *Munca actorului cu sine însuși*, Editura Nemira, București, 2013
159. Stănescu, Maria-Liana, *Instruirea diferențiată a elevilor supradotați*, Editura Polirom, Iași, 2002
160. Strățilescu, Dungaci, Delia-Florina, *Adolescentul performant*, Editura Artprint, București, 2000
161. Tawell A., I. Thompson, H. Daniels, V. Elliott, N. Dingwall, cu O. Rubtsova și K. Munk, *Being Other: The Effectiveness of Arts Based Approaches in Engaging with Disaffected Young People*, Univ. Oxford, Oxford, 2015
162. Tolle, Eckhart, *The Power of Now: A Guide to Spiritual Enlightenment*, New World Library, Novato, CA, 1999
163. Tonitza-Iordache, Michaela, Banu, George, *Arta teatrului*, Editura Nemira, București, 2004
164. Osho - *Intuiția*, Pro Editură și Tipografie, București, 2015
165. Vaillant, George E., *Spiritual Evolution: A Scientific Defense of Faith*, Broadway, New York, 2008
166. Vianu, Tudor, *Estetica*, Editura pentru Literatură, București, 1968

167. Walter G., A. Lau, Lichtblicke, 1999 apud S. Rotter, B. Sindelar, *Sus cortina...*, UNATC Press, București, 2014
168. Zlate, Mielu, *Mecanisme psihologiei cognitive*, Editura Polirom, Iași, 2000
169. Zorgo, B, Radu, I., Druțu, I, Tănciulescu, S. *Îndrumător de psihodiagnostic*, vol.II, Cluj-Napoca, 1975

Surse online:

1. *Caietele Bibliotecii UNATC - vol 16/nr 2/2014/ Michael Cehov* [caieteleBiblioteciiUNATC16.pdf](#), accesat la data de 10.03.2022 la ora 07:28 PM
2. The Impact Of SARS Cov-2 Pandemic On Children's Behaviour In Society And Their Reintegration Through Drama [CEEOL - Article Detail](#), accesat la data de 10.03.2022 la ora 08:14 PM
3. [Granny \(1.7.9\) descărcați pe Android apk \(captain-droid.com\)](#), accesat la data de 10.02.2022 la ora 08:30 PM
4. [Joël SAVATOFSKI, biographie et livres publiés \(souffledor.fr\)](#), accesat la data de 31.03.2022 la ora 08:37 PM
5. https://books.google.ro/books?hl=en&lr=&id=VwTDnVluP1wC&oi=fnd&pg=PT1&dq=gifted+children+emotional+intelligence&ots=R982FM7MKt&sig=xO5rsABIDv0sqo5rpt-ZR7ye6lw&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, accesat la data de 26.08.2020, ora 10:44 AM
6. <https://pdfs.semanticscholar.org/1ae7/f309e7d1bfc249a034c2375ef0e7adbeb2c7.pdf>, accesat la data de 26.08.2020, ora 11:15 AM
7. https://www.researchgate.net/profile/Hasan_Aydin16/publication/332474868_Gifted_Students'_and_Their_Parents'_Perceptions_of_Decision-Making_Processes_A_Turkish_Case/links/5e4427a092851c7f7f33f6a4/Gifted-Students-and-Their-Parents-Perceptions-of-Decision-Making-Processes-A-Turkish-Case.pdf, accesat la data de 26.08.2020, ora 02:35 PM
8. http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/7541/Simpozion_Cucuteni_5000_Redivivus_2016_pg59-

- [63.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR2CTOXHRAGrV8MlhQ2nqrxpdNQboDCOIF T-sXmRxnyQpSJVCYITQhZXI_4](#), accesat la data de 24.01.2021, ora 11:37 P.M.
9. <https://www.routledge.com/Theatre-Ritual-and-Transformation-The-Senoi-Temiars/Jennings/p/book/9780415119900>, accesat la data de 28.01.2021, la 06:29 PM
 10. A report for the the Council of Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA), *Gifted and talented children in (and out) of the classroom*, publicat la data de 20.02.2006 http://www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_children_060306.pdf, accessed la 26.09.2020
 11. Freeman, Joan “Emotional problems of the gifted children”, publicat la data de 07.12.2006 <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1469-7610.1983.tb00123.x>, accesat la data de 26.08.2020
 12. Greet C. De Boer, Minnaert, Alexander, *Gifted Education in the Netherland* publicat în Journal for the Education of the Gifted la data de 11.01. 2013 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0162353212471622> accesed on 25.10.2020
 13. Hernandez-Estrada, Noel & Wood, Susannah, *Psychosocial Characteristics of Twice – exceptional Individuals: Implications for Rehabilitation Practice*, Doi, publicat în 2009, luna septembrie - https://www.researchgate.net/publication/257638325_Psychosocial_Characteristics_of_Twice-exceptional_Individuals_Implications_for_Rehabilitation_Practice, accessed on 25.10.2020
 14. Miraca U.M. Gross, “*The me behind the mask: Intellectually gifted students and the search for identity*”, publicat la data de 20.01.2010 <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199809553885> , accesat la data de 29.09.2020
 15. https://books.google.ro/books?hl=en&lr=&id=odhRZVv6aUoC&oi=fnd&pg=PR1&dq=play+a+necessity+of+the+human+being&ots=tqykbyhkPk&sig=S1a-ldXrL1LSwRCZ-a6r-B51008&redir_esc=y#v=onepage&q=play%20a%20necessity%20of%20the%20human%20being&f=false, accesat la data de 29.01.2021, la ora 11:02
 16. <https://psyarxiv.com/evy53/> , accesat la data de 30.01.2021, la ora 10:36 A.M.
 17. <https://transilvaniareporter.ro/reportaj/teatrul-istorie-evolutie-sarbatoare/>, accesat la data de 30.01.2021, la ora 12:06 A.M.

18. https://books.google.ro/books?hl=en&lr=&id=VwTDnVluP1wC&oi=fnd&pg=PT1&dq=gifted+children+emotional+intelligence&ots=R982FM7MKt&sig=xO5rsABIDv0sqo5rpt-ZR7ye6lw&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, accesat la data de 26.08.2020, ora 10:44 AM
19. <https://pdfs.semanticscholar.org/1ae7/f309e7d1bfc249a034c2375ef0e7adbeb2c7.pdf>, accesat la data de 26.08.2020, ora 11:15 AM
20. https://www.researchgate.net/profile/Hasan_Aydin16/publication/332474868_Gifted_Students'_and_Their_Parents'_Perceptions_of_Decision-Making_Processes_A_Turkish_Case/links/5e4427a092851c7f7f33f6a4/Gifted-Students-and-Their-Parents-Perceptions-of-Decision-Making-Processes-A-Turkish-Case.pdf, accesat la data de 26.08.2020, ora 14:35 PM
21. <https://giftededu.ro/proiectul/ambasadori/>, accesat la data de 20.05.2021, ora 08:56 AM
22. http://programe.ise.ro/Portals/1/Curriculum/Progr_Pre/TT/Curriculum%20pentru%20invatamantul%20prescolar%203%20%E2%80%93%206-7%20ani.pdf, accesat la data de 16.05.2021, ora 09:57 AM
23. <https://www.giftedforyou.eu/ro/ghid-dezvoltare-copil-ro.pdf?fbclid=IwAR2pqA6Bh6WkJErZEIhx1C38LZECP7T8WuSWm71S0dx8TsJUYemLtN1xFY>, accesat la data de 16.05.2021, ora 11:18 AM
24. http://www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_children_060306.pdf accesat la data de 22.05.2020, ora 09:29 AM
25. <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1469-7610.1983.tb00123.x>, accesat în 22.05.2020, ora 09:00 AM
26. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/01623532211001452>, accesat la data de 22.05.2021, ora 09:31 AM
27. <https://www.researchgate.net/publication/257638325>, accesat la data de 22.05.2021, ora 08:32
28. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199809553885>, accesat la data de 29.09.2020, ora 20:30 PM
29. <https://ro.drafare.com/drogowski-este-suprasolicitarea-intelectuala-a-copiiilor-talentati/>, accesat la data de 23.05.2021, ora 11:20 AM
30. <https://www.vice.com/en/article/yw5q5b/gifted-kids-need-just-as-much-attention-as-special-needs-kids>, accesat la data de 29.05.2021, ora 09:44 AM

31. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/78725>, accesat la data de 29.06.2021, ora 10:56 AM
32. <https://proform.snsr.ro/baza-de-date-online-cu-resurse-educationale-pentru-sustinerea-educatiei-incluzive-de-calitate/educatia-speciala-a-copiiilor-supradotati>, accesat la data de 30.05.2021, la ora 04:11 PM
33. [„ELEVI SUPRADOTAȚI - FERICIȚI” Ghidul privind grupurile experiențiale de lucru cu de elevi supradotați pentru dezvoltarea creativității, gândirii critice și a aptitudinilor emoționale și sociale \(colegiulbratianu.ro\)](http://www.colegiulbratianu.ro), accesat în 26.11.2021 la 10:23 AM
34. “S-a deschis prima școală pentru copiii supradotați din România” [S-a deschis prima școală pentru copiii supradotați din România \(iqads.ro\)](http://www.iqads.ro), accesat în 01.12.2021 la 08:41 PM
35. [Care sunt riscurile implicate în dezvoltarea socio-emoțională a copiilor supradotați? | Arcadia Spitale si Centre Medicale \(arcadiamedical.ro\)](http://www.arcadiamedical.ro), accesat la data de 23.12.2021, la 08:56 PM
36. [Modalitati de identificare a copiilor supradotati \(usarb.md\)](http://www.usarb.md), accesat la data de 23.12.2021, la 09:03 PM
37. [Difference between Normal Children and Gifted Children | KnowsWhy.com](http://www.knowwhy.com), accesat la data de 29.12.2021, la 09:15 AM
38. [Is My Child Gifted or Bright? What’s the Difference? – Nurture for the Future \(figur8.net\)](http://www.figur8.net), accesat la data de 29.12.2021, la 09:22 AM
39. [The Misidentification & Misdiagnosis of Gifted Children - Potential Plus UK](http://www.potentialplusuk.com), accesat la data de 29.12.2021, la 09:31 AM
40. [Different By Design - Therapist for Sensitive and Gifted](http://www.sensitiveandgifted.com), accesat la data de 29.12.2021, la 09:33 AM
41. [Gilbert Supporters of the Gifted: How to Articulate Your Gifted Child's Needs and Find a Program to Match \(gilbertgifted.blogspot.com\)](http://www.gilbertgifted.blogspot.com), accesat la data de 29.12.2021, la 09:39 AM
42. [4 Ways Schools Help or Hinder Gifted Students \(edweek.org\)](http://www.edweek.org), accesat la data de 29.12.2021, la 09:45 AM
43. [High Potential and Gifted Education Policy Implementation 2021 - Stanmore Public School](http://www.stanmorepublicschool.com), accesat la data de 29.12.2021, la 10:01 AM
44. [TOP 10 copii supradotati care au uluit lumea \(descopera.ro\)](http://www.descopera.ro), accesat la data de 01.01.2022, la 04:02 PM

45. https://www.researchgate.net/publication/356598611_The_Impact_Of_SARS_Cov-2_Pandemic_On_Children's_Behaviour_In_Society_And_Their_Reintegration_Through_Drama_Classes, accesat la data de 03.01.2022, la 08:54 PM
46. [Legea nr. 17/2007 privind educația tinerilor supradotați, capabili de performanță înaltă actualizată 2022 - Lege5.ro](#), accesat la data de 03.01.2022, la ora 09:03 PM
47. [People with the Highest IQ | Free Online IQ Tests \(onemansblog.com\)](#), accesat la data de 03.01.2022, la 09:47 PM
48. https://books.google.ro/books?hl=en&lr=&id=VwTDnVluP1wC&oi=fnd&pg=PT1&dq=gifted+children+emotional+intelligence&ots=R982FM7MKt&sig=xO5rsABIDv0sqo5rpt-ZR7ye6lw&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, accesat la data de 26.08.2020, ora 10:44 AM
49. <https://pdfs.semanticscholar.org/1ae7/f309e7d1bfc249a034c2375ef0e7adbeb2c7.pdf>, accesat la data de 26.08.2020, ora 11:15 AM
50. https://www.researchgate.net/profile/Hasan_Aydin16/publication/332474868_Gifted_Students'_and_Their_Parents'_Perceptions_of_Decision-Making_Processes_A_Turkish_Case/links/5e4427a092851c7f7f33f6a4/Gifted-Students-and-Their-Parents-Perceptions-of-Decision-Making-Processes-A-Turkish-Case.pdf, accesat la data de 26.08.2020, ora 14:35 PM
51. <https://giftededu.ro/proiectul/ambasadori/>, accesat la data de 20.05.2021, ora 08:56 AM
52. http://programe.ise.ro/Portals/1/Curriculum/Progr_Pre/TT/Curriculum%20pentru%20invatamantul%20prescolar%203%20%E2%80%93%206-7%20ani.pdf, accesat la data de 16.05.2021, ora 09:57 AM
53. <https://www.giftedforyou.eu/ro/ghid-dezvoltare-copil-ro.pdf?fbclid=IwAR2pqA6Bh6WkJE-rZEIhx1C38LZECP7T8WuSWm71S0dx8TsJUYemLtN1xFY>, accesat la data de 16.05.2021, ora 11:18 AM
54. http://www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_children_060306.pdf accesat la data de 22.05.2020, ora 09:29 AM
55. <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1469-7610.1983.tb00123.x>, accesat în 22.05.2020, ora 09:00 AM
56. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/01623532211001452>, accesat la data de 22.05.2021, ora 09:31 AM
57. <https://www.researchgate.net/publication/257638325>, accesat la data de 22.05.2021, ora 08:32

58. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783199809553885>, accesat la data de 29.09.2020, ora 20:30 PM
59. <https://ro.drafare.com/drogrowski-este-suprasolicitarea-intelectuala-a-copiilor-talentati/>, accesat la data de 23.05.2021, ora 11:20 AM
60. <https://www.vice.com/en/article/yw5q5b/gifted-kids-need-just-as-much-attention-as-special-needs-kids>, accesat la data de 29.05.2021, ora 09:44 AM
61. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/78725>, accesat la data de 29.06.2021, ora 10:56 AM
62. <https://proform.snsr.ro/baza-de-date-online-cu-resurse-educationale-pentru-sustinerea-educatiei-incluzive-de-calitate/educatia-speciala-a-copiilor-supradotati>, accesat la data de 30.05.2021, la ora 04:11 PM
63. [Supraexcitabilitatea intelectuală a copiilor talentați \(drafare.com\)](#), accesat la data de 16.01.2022, la ora 06:28 PM
64. [Current Approaches in Drama Therapy - Google Books](#), accesat în data de 30.01.2022, la ora 04:19 PM
65. [GIFTED - traducere română - dicționar bab.la](#) – capabil(talentat), genial(înzestrat), înzestrare naturală, accesat la data de 30.01.2022, la ora 04:43 PM
66. [DECRET 195 16/03/2020 - Portal Legislativ \(just.ro\)](#), accesat la data de 03.04.2022 la ora 06:42 PM
67. [autism - definiție și paradigmă | dexonline](#), accesat la data de 08.04.2022 la ora 08:50 PM
68. [Copiii supradotati: intre provocari si binecuvantare – Kogaion Gifted Academy \(kogaionacademy.ro\)](#), accesat la data de 09.04.2022 la ora 06:50 PM
69. [Gifted education. Teoria educației. Misiunea noastră „Gifted Education” în România! - Jurnalul Bucurestiului \(jurnalul-bucurestiului.ro\)](#), accesat la data de 10.04.2022 la ora 06:09 PM
70. Viola Spolin Biography, <http://www.violaspolin.org/bio/>, accesat la data de 16.04.2022, ora 04:11 PM
71. [Pandemia de COVID-19 provocată de coronavirus și răspunsul UE - Consilium \(europa.eu\)](#), accesat la data de 30.04.2022, la ora 05:07 PM
72. [Thomas Ciocirescu Cuvantul in arta teatrului.pdf \(unatc.ro\)](#), accesat la data de 30.04.2022, la ora 05:15 PM
73. [De ce plang bebelusii la nastere \(suntmamica.ro\)](#), accesat la data de 30.04.2022, la ora 05:45 PM

74. [Modele educative adaptate copiilor supradotați \(uskolavrsac.edu.rs\)](https://uskolavrsac.edu.rs), accesat la data de 30.04.2022, la ora 06:03 PM
75. [Comunicarea verbală și cum ne putem îmbunătăți această abilitate \(clinicaoananicolau.ro\)](https://clinicaoananicolau.ro), accesat la data de 30.04.2022, la ora 06:27 PM
76. [Homeschooling in Romania courses | Wolsey Hall Oxford](https://www.wolseyhall.com), accesat la data de 01.05.2022, la ora 09:07 AM
77. [Cum recunosti un copil supradotat | Minti Stralucite. Testeaza-ti Inteligenta](https://www.minti.ro), accesat la data de 01.05.2022, la ora 09:26 AM
78. [Scoala si gradinita pentru copii gifted Romanian Gifted School –](https://www.giftedromanian.com), accesat la data de 01.05.2022, la ora 07:17 PM
79. [google translate - Google Search](https://www.google.com), accesat la data de 16.05.2022, la ora 09:21 PM
80. [\(PDF\) Comunicare verbală și nonverbală | Vajjas Attila - Academia.edu](https://www.academia.edu), accesat la data de 01.06.2022, la ora 04:15 PM
81. [Programe scolare pentru disciplinele optionale "Eu si scena", "Teatrul si noi", respectiv "Laboratorul de teatru" \(edu.ro\)](https://www.edu.ro), accesat la data de 01.06.2022, la ora 03:47 AM
82. [Care sunt emoțiile de bază? \(traianhoidrag.ro\)](https://www.traianhoidrag.ro), accesat la data de 28.01.2023, la ora 05:44 AM
83. [Arta tragediei în Grecia Antică, primul pas către teatrul din zilele noastre – Monden](https://www.monden.ro), accesat la data de 28.01.2023, la ora 06:17 AM
84. [Giftedness as a Source of Communication Difficulties in a Group of Peers \(pensoft.net\)](https://www.pensoft.net), accesat la data de 29.01.2023, la ora 06:06 AM
85. [Intelligent Testing with the WISC-V | Wiley](https://www.wiley.com), accesat la data de 30.01.2023, la ora 06:39 AM
86. [Intertel - Home \(intertel-iq.org\)](https://www.intertel-iq.org), accesat la data de 31.01.2023, la ora 05:27 AM
87. [Child Helpline Association from Romania \(combatbullying.eu\)](https://www.combatbullying.eu), accesat la data de 31.01.2023, la ora 05:52 AM
88. [Child Helpline Association from Romania \(combatbullying.eu\)](https://www.combatbullying.eu), accesat la data de 31.01.2023, la ora 05:52 AM
89. [SARS-CoV-2 Variant Classifications and Definitions \(cdc.gov\)](https://www.cdc.gov), accesat la data de 31.01.2023, la ora 06:02 AM
90. [Testarea WISC-IV la SANADOR](https://www.sanador.ro), accesat la data 01.02.2023, la ora 06:51 AM
91. [CV - ANDRONESCU Ecaterina.pdf \(gov.ro\)](https://www.gov.ro), accesat la data de 02.02.2023, la ora 06:38 AM

92. [S-a deschis prima școală pentru copiii supradotați din România \(iqads.ro\)](#), accesat la data de 04.02.2023, la ora 04:38 PM
93. [Acasa - Romanian Gifted School \(giftedschool-ro.translate.goog\)](#), accesat la data de 04.02.2023, la ora 04:41 PM
94. [Bistrițenii, ușor de pacalit. O falsă calugărița a strans zeci de pomelnice \(timponline.ro\)](#), accesat la data de 05.02.2023, la ora 05:13 PM
95. [Ghid dezvoltare emotionala+ copil supradotat - European best practices to support children with high - Studocu](#), accesat la data de 07.02.2023, la ora 05:48 AM
96. [MOTIVAȚIA PROFESIONALĂ \(snsh.ro\)](#), accesat la data de 07.02.2023, la ora 06:12 AM
97. [Legea privind educatia tinerilor supradotati capabili de performanta inalta \(necenzuratmm.ro\)](#), accesat la data de 09.02.2023, la ora 05:47 AM
98. [gifted - WordReference Dicționar englez-român](#), accesat la data de 10.02.2023, la ora 07:00 AM
99. [childish - WordReference Dicționar englez-român](#), accesat la data de 13.02.2023, la ora 05:47 AM
100. [train - WordReference Dicționar englez-român](#), accesat la data de 13.02.2023, la ora 05:50 AM
101. [adder - WordReference Dicționar englez-român](#), accesat la data de 13.02.2023, la ora 06:02 AM
102. [kite - WordReference Dicționar englez-român](#), accesat la data de 13.02.2023, la ora 06:05 AM
103. [diamond - WordReference Dicționar englez-român](#), accesat la data de 13.02.2023, la ora 06:07 AM
104. [Basic-Emotions.pdf \(paulekman.com\)](#), accesat la data de 14.02.2023, la ora 06:25 AM
105. [Alvin Toffler-Socul Viitorului PDF | PDF \(scribd.com\)](#), accesat la data de 20.02.2023, la ora 05:43 AM
106. [JPSPSW-V62-Iss1-2021-p86-93.pdf \(upsc.md\)](#), accesat la data de 20.02.2023, la ora 06:12 AM
107. [Copilul supradotat: cum se dezvolta, cum difera emotional, de ce este intens si cum il putem ajuta sa infloreasca | Desprecopii.com \(www-desprecopii-com.translate.goog\)](#), accesat la data de 21.02.2023, la ora 05:45 AM

108. [Identificarea copiilor supradotați - Lumea Părinților \(lumea-parintilor.ro\)](#), accesat la data de 21.02.2023, la ora 05:52 AM
109. [România rămâne lider în topul Eurostat cu cei mai mulți tineri care au abandonat timpuriu școala - aproape 215.000 / Rezultatele în 2021 sunt ușor mai bune decât în 2020, în ciuda așteptărilor autorităților - Edupedu.ro](#), accesat la data de 21.02.2023, la ora 06:09 AM
110. [ABANDONUL ȘCOLAR \(snsh.ro\)](#), accesat la data de 21.02.2023, la ora 06:12 AM
111. [Despre noi - Romanian Gifted School](#), accesat la data de 26.02.2023, la ora 04:23 PM
112. [revista-teatrul-Nr.07.anul.XV.iulie.1970_029.pdf](#), accesat la data de 26.02.2023, la ora 04:33 PM
113. [About NAGC - National Association for Gifted Children](#), accesat la data de 27.02.2023, la ora 06:04 AM
114. [How Gifted is Your Child? - Eleanor Munson, PhD \(eleanormunsonphd.com\)](#), accesat la data de 27.02.2023, la ora 06:18 AM
115. [Psihopedagogia excelenței. Aspecte metodologice privind identificarea copiilor supradotați - Marinela Dumitrescu \(librarie.net\)](#), accesat la data de 27.02.2023, la ora 06:34 AM
116. [Conceptions-of-Giftedness-libre.pdf \(d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net\)](#) accesat la data de 09.03.2023, la ora 05:41 AM
117. [Monica Gheorghiu: “Copiii supradotați depind în totalitate de adulți pentru a fi descoperiți!” \(superbebe.ro\)](#) accesat la data de 10.03.2023, la ora 05:15 AM
118. [Terapia prin artă pentru copii. Cum și de ce funcționează. - depreHUB](#) accesat la data de 12.03.2023, la ora 09:42 AM
119. [Gifted children: behaviour & social skills | Raising Children Network](#) accesat la data de 13.03.2023, la ora 05:39 AM
120. [Verbally Gifted Children and Their Language Skills \(verywellfamily.com\)](#) accesat la data de 13.03.2023, la ora 06:00 AM
121. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261272/4_methods02.pdf/f2f2b5c0-0506-40f4-b707-c4397927e905, accesat la data de 12.04.2022, ora 11:14 PM
122. <https://philpapers.org/archive/FARCOA-2.pdf>, accesat la data 14.05.2022, ora 10:31 PM